

LEON GREGORČIČ: Ujeti čas: Zbirka negativov na steklu metliškega fotografa Antona Muche.

Belokranjski muzej Metlika (Belokranjska dediščina 7), Metlika 2018, 179 str.

Stare fotografije nas navadno pritegnejo s svojimi sporočilnostjo, prefinjeno svetlobo, skozi desetletja in stoletja ohranjeno kakovostjo. Pogosto nas očarajo tisti, tudi povsem neznani ljudje, ki zrejo v nas. Pri nekaterih osebah lahko zaslutimo njihovo razpoloženje, poskušamo razbrati, kaj želijo povedati s svojo podobo, kaj so pomenile v trenutku, ko so obstale pred fotoaparatom.

Želja po ustvarjanju podob je povezana z nastankom človeštva. Tudi začetki fotografije segajo daleč v preteklost, poseben razmah pa je fotografija doživela od začetka 19. stoletja. Sledilo je več pomembnih odkritij, ki jih je med drugim kot utemeljitelj raziskovanja zgodovine fotografije na Slovenskem preučil tudi belokranjski rojak, mag. Mirko Kambič (1919–2017) (Predan 1989). Fotografski postopek dagerotipija je poimenovan po francoskem izumitelju Louisu Daguerru, ki je leta 1839 prejel priznanje za patent na področju fotografije. Leta 1841 je fotografski postopek talbotipija (ali kalotipija) patentiral Britanec Fox Talbot. Pomembno vlogo v razvoju fotografije je imel tudi Slovenec Janez Puhar, ki »je leta 1841 poročal o resnem delu na novem izumu« (str. 11), to pa je bilo ravno v obdobju, ko je kot duhovnik služboval v Metliki.

Pariška Academie Nationale ga je leta 1852 »sprejela med svoje člane in mu podelila diplomu z nazivom izumitelj fotografije na steklu« (str. 12), čeprav za uradnega izumitelja fotografije na steklo velja Abel Niépce de Saint Victor (leta 1848). Velik razmah je fotografija doživela po letu 1880, ko so jo novi izumi približali številnim, tudi amaterskim ustvarjalcem.

V zadnjem desetletju 19. stoletja se je v Metliko iz Češke priselil Anton Mucha, in tu, poleg trgovine odprl tudi fotografsko obrt. V naslednjih desetletjih je s svojimi fotografijami beležil čas v Metliki, Beli krajini in tudi širše. Ohranil je podobe ljudi, dogodkov, krajev, objektov, pokrajine. V šestdesetih letih 20. stoletja je njegova žena Marica Mucha Belokranjskemu muzeju v Metliki izročila zapuščino pokojnega moža, med katerimi so bili tudi fotografski aparat, razglednice, originalne fotografije na kartonih ter zbirka negativov na steklenih ploščah. S tem je bila njegovi zapuščini omogočena nova pot.

S fotografijami Antona Muche se sreča vsak, kdor se ukvarja z raziskovanjem preteklosti Bele krajine. Pomena njegove fotografske zapuščine so se v Belokranjskem muzeju ves čas dobro zavedali, leta 2018 pa so ji namenili še posebno pozornost. Med poletno muzejsko nočjo, 16. junija 2018, so odprli osrednjo letno občasno razstavo z naslovom *Ujeti čas* z zanimivo postavitevijo zbirke negativov na steklu metliškega fotografa Antona Muche in njegovih osebnih predmetov. Ob razstavi je izšel tudi spremljajoči katalog, v katerem je zbirka predstavljena v celoti, fotografijam pa so dodani podatki in vsebinski komentarji. Avtor razstave in kataloga je Leon Gregorčič, dokumentalist v Belokranjskem muzeju, ki je sicer raziskovalec belokranjskega kulturnega izročila znan po tem, da

vedno prijazno priskoči na pomoč s posredovanjem različnega gradiva in podatkov. Njegova predanost muzejskemu delu pa je še zlasti izražena v projektu *Ujeti čas*. Oblikovalsko se je razstavi in katalogu posvetil arhitekt Jurij Kocuvan, strokovno so sodelovali fotograf Branko Babič in sodelavci Belokranjskega muzeja. Finančno so projekt omogočili Ministrstvo za kulturo Republike Slovenije, Občina Metlika in sponzorji.

Nove možnosti dokumentiranja in predstavljanja različnega muzejskega gradiva, tudi fotografskega, so se pojavile predvsem z računalniškim programom za muzejsko dokumentacijo. Tovrstno delo je sicer zahtevno in zamudno, a kot poudarjajo v Belokranjskem muzeju, se skladno z *Icomovim kodeksom muzejske etike* trudijo, da poleg novo pridobljenih predmetov obdelajo tudi že obstoječe zbirke, tako tudi pomembno fotografsko zbirko Antona Muche, ki se je pred 150 leti rodil na Češkem. V uvodu kataloga *Ujeti čas* direktorica Belokranjskega muzeja, Andreja Brancelj Bednaršek, opozarja zavedanje, da muzeji hranijo zbirke v korist družbe in njene razvoja, ob tem pa poudari pomen digitalizirane zbirke metliškega fotografa Antona Muche. Zapiše, da »ima izjemno dokumentarno vrednost, ki je v pripovedih o načinu življenja tega časa ne more nadomestiti prav nič drugega« (str. 7).

V katalogu *Ujeti čas* (str. 13–17) spoznamo življenjsko pot trgovca in fotografa Anton Muche (1868–1944), ki je bil v kulturnem in družabnem življenju Metlike vsestransko aktivna osebnost. Uradno je meščanske pravice prejel leta 1907, ko je bil na svojo prošnjo po 17 letih bivanja v Metliki sprejet v občinsko zvezo Občine Metlika. V Lipnici na Češkem, kjer se je rodil

* Mag. Marjetka Balkovec Debevec, muzejska svetnica, Slovenski šolski muzej, Plečnikov trg 1, 1000 Ljubljana; marjetka.balkovec@guest.arnes.si.

leta 1868, je končal osnovno in nato meščansko šolo, glasbeno nadarjen je igral violino. Njegova želja po študiju arhitekture se mu zaradi finančnega položaja družine ni mogla uresničiti, postal pa je trgovec. Vajeniška pot ga je pripeljala v Karlovec, od koder sta s trgovcem Filipom Reinerjem poslovno obiskovala okoliške kraje, Metliko zlasti ob znanih metliških sejmi. V zadnjem desetletju 19. stoletja si je Mucha Metliko izbral za svoj dom, začel trgovsko dejavnost in jo v naslednjih letih podjetno razširil. Ohranjena je simpatična anekdota o nabavi blaga za trgovino, ko je napačno naslovljena pošiljka od veletrgovca v Zagrebu dolgo potovala. Na zaboju je namreč namesto naslova Anton Mucha Metlika pisalo Antun Muhamet Lika. Naposled je le prišla do pravega naslovnika.

Anton Mucha je bil kot glasbenik član godbenega kluba, Mestne godbe Metlika in vodja tamburaškega orkestra, zavzeto je sodeloval pri Narodni čitalnici, bil je med ustanovnimi člani Belokranjskega sokola, predan član gasilskega društva, njegov tajnik in vodja brizgalne iz leta 1905.

Okoli leta 1895 se je Anton Mucha začel ukvarjati tudi s fotografijo. Kmalu

je spoznal, da iz konjička lahko nastane nova tržna priložnost. Poleg Metlike in drugih belokranjskih krajev je fotografiral različne ljudi, tako domačine kot ljudi iz sosednje Hrvaške. Za vselej je s fotografskim aparatom zabeležil pomembne dogodke, praznovanja, procesije, različna srečanja; šolarje pred lepo, novo ljudsko šolo v Metliki; metliške gasilce, člane najstarejšega gasilskega društva na Slovenskem; osebe Cesarsko-kraljevega okrajnega sodišča v Metliki; odbor Prve dolenske posojilnice v Metliki. Njegove fotografije dodatno potrjujejo izročilo o živahnem metliškem kulturnem in društvenem življenju; na fotografijah so člani metliškega godbenega kluba s svojimi inštrumenti, na drugih pa postavni telovadci Belokranjskega sokola. Nove možnosti za nadaljnja raziskovanja ponujajo fotografije otrok, žensk, moških, družin, ki že s svojo raznoliko oblačilno podobo kažejo na vsakodnevne stike in prepletanje slovenskega in hrvaškega prebivalstva na tem območju. Poleg vedut Metlike in drugih belokranjskih krajev so v katalogu objavljene še razglednice, fotografska kamera in drugi fotografski pripomočki ter osebni predmeti Antona Muche.

Večji del njegovih fotografij je bil javnosti prvič predstavljen leta 1967, ko je Belokranjski muzej pod vodstvom Jožeta Dularja odprl razstavo z naslovom *Metlika pred petdesetimi leti*. Takrat so razstavo izkoristili tudi za zbiranje manjkajočih podatkov o osebah in dogodkih na fotografijah, podatke pa je bilo treba dopolnjevati tudi v naslednjih letih, vse do zadnjega projekta *Ujeti čas*.

Sprehod po razstavi in brskanje po katalogu je kot zajemanje »ujetega časa« v življenju Bele krajine s konca 19. in prve četrtine 20. stoletja. Z vsakim novim pogledom prinaša nova spoznanja in hkrati odpira vedno nova vprašanja. Zavidljiva številka – 263 negativov na steklu – pomeni toliko zanimivih pričevanj in hkrati toliko vloženega predanega, natančnega dela, ki ga je zbirki posvetil Leon Gregorčič in tako opravil izjemno nalogo pri ohranjanju in predstavljanju kulturne dediščine.

Literatura

PREDAN, Alja (ur.): *150 let fotografije na Slovenskem: Prvi zvezek: 1839–1919*. Ljubljana: Mestna galerija, 1989.

